

UDK: 37:327

Shuhrat HAYDARALIYEV,
Namangan davlat universiteti dotsenti, tarix fanlari nomzodi.
E-mail: shuxrathaydaraliyev@gmail.com,

Siyosiy fanlar doktori, professor R.Jo'rayev taqrizi asosida

THE SOCIAL NEED FOR THE DEVELOPMENT OF REGIONAL COOPERATION IN CENTRAL ASIA

Аннотация

This article shows the theoretical foundations of the social necessity of developing regional cooperation in Central Asia. The efforts of Uzbekistan in recent years in the development of this cooperation are presented.

Key words: Central Asia, regional cooperation, political system, development models, political elite, regional security.

СОЦИАЛЬНАЯ НЕОБХОДИМОСТЬ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Аннотация

В данной статье показаны теоретические основы социальной необходимости развития регионального сотрудничества в Центральной Азии. Представлены усилия Узбекистана в последние годы по развитию этого сотрудничества.

Ключевые слова: Центральная Азия, региональное сотрудничество, политическая система, модели развития, политическая элита, региональная безопасность.

MARKAZIY OSIYODA MINTAQAVIY HAMKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOYIY ZARURAT EKANLIGI

Аннотация

Ushbu maqolada Markaziy Osiyoda mintaqaviy hamkorlikni rivojlantirishning ijtimoiy zarurat ekanligining nazariy asoslar ko'rsatilib. Ushbu hamkorlikni rivojlantirishda O'zbekistonning so'ngi yillardagi sa'y-harakatlari keltirilgan.

Kalit so'zlar: Markaziy Osiyo, mintaqaviy hamkorlik, siyosiy tizim, taraqqiyot modellari, siyosiy elita, mintaqaviy xavfsizlik.

Kirish. XX asr insoniyat tarixida muhim ahamiyat kasb etgan turli ijobiy va salbiy jarayonlarning sodir bo'lganligi bilan iz qoldirdi. Bularning biri barqarorlikni, taraqqiyotni ta'minlashga xizmat qilsa, boshqasi bashariyat uchun ulkan muammolar tug'dirgan bo'ldi. Ana shunday ijobiy jarayonlardan biri mintaqaviy hamkorlikning yangi bosqichga ko'tarilishidir. Mintaqaviy hamkorlik jarayonlari tom ma'noda dunyoda tinchlikni, tenglikni, taraqqiyotni ta'minlashga xizmat qilib, yangi xalqaro tartibotning shakllanishiga imkoniyat tug'diradi.

Asrlar mobaynida urushlar o'chog'i, jahon urushlarining asosiy ishtirokchisiga aylangan Yevropa davlatlari mintaqaviy hamkorlik tufayli 70 yildirki, urushsiz yashamoqda. Bugungi kunda aynan hamkorlik natijasida ushbu davlatlar dunyoning eng yetakchi davlatlari safidan o'rin egalladi. Ularning tarixiy tajribasidan kelib chiqib, dunyoning boshqa mintaqalarida joylashgan mamlakatlar ham mintaqaviy hamkorlik jarayonlarini shakllantirishga intilmoqda. Jumladan, mintaqamizda ham bu jarayon o'ziga xos tarzda kechmoqda. Ana shunday sharoitda mintaqaviy hamkorlikning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganish, tahlil qilish, uni amaliyotga tatbiq etish muhim ahamiyat kasb etadi. Qolaversa, 2022-2026 yillarda O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida ham O'zbekistonning tevaragida xavfsizlik, barqarorlik va ahil qo'shnichilik muhitini shakllantirish masalasi ustivor vazifa sifatida belgilangan.

Ana shulardan kelib chiqib Markaziy Osiyoda mintaqaviy o'zaro hamkorlik masalalarining mazmun va mohiyatini, mintaqaviy hamkorlik tizimi, unga xos murakkab munosabatlar, mintaqaviy hamkorlik jarayonining asoslari va ularni rivojlantirish zaruriyati, unga ta'sir etuvchi omillar haqida to'xtalamiz.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mintaqaviy hamkorlik asoslari haqida tadqiqotchilar turli fikrlarni, konsepsiyalarni ilgari suradilar. Jumladan, R.Alimov Markaziy Osiyo misolida ushbu masalaga to'xtalib tarixiy-madaniy birlik mintaqaviy hamkorlikning rivojlanishi uchun asos bo'lishini qayd etadi [1]. F.Tolipov mintaqaviy hamkorlik asoslarini mintaqamiz misolida o'rganib "Umumiy geografik makon, etnik jihatdan umumiy kelib chiqish, madaniyat va urf-odatlar yaqinligi kabi qadriyatlar birligi Markaziy Osiyoni hamkorligi uchun poydevor bo'ladi"[2], degan fikrni ilgari surgan.

Yoki qozog'istonlik tadqiqotchi Ye.J.Yeshanova fikricha, umumiy tarix, madaniyat, til, e'tiqod, iqtisod, ta'lim va moliya standartlari hamkorlik negizlari bo'la oladi [3]. Yana bir qozog'istonlik tadqiqotchi G.T.Telebayev esa mentalitetda mavjud bag'rikenglik va mehmondo'stlik fazilatlarini ham hamkorlikning asosi bo'lishini qayd etadi [4]. Yuqoridagi tadqiqotchilar hamkorlik asosi sifatida ko'proq tarixiy-madaniy yaqinlikka urg'u beradilar. Shu bilan birga, olim M.Sh.Gubaydullina hamkorlik jarayonlarining asosini ko'p tomonlama savdo-iqtisodiy va kooperatsion hamkorlik zarurligini anglab yetish o'zini-o'zi ta'minlaydigan, himoyalangan umumiy bozorni tashkil qilinishi bilan bog'laydi [5]. Lekin bunday yondashuv mintaqaviy hamkorlikning barcha asoslarini qamrab olmaydi.

Asosni mohiyatidan kelib chiqib tarixiy-madaniy yaqinlik yoki umumiy bozordan tashqari ham mintaqaviy hamkorlikni asoslari mavjudligini qayd etish mumkin.

Avvalo, "asos" termini haqida to'xtaladigan bo'lsak, asos – bu shunday hodisaki, u boshqa biron hodisaning (natijaning) zarur sharti sifatida yuzaga keladi va uning izohi bo'lib xizmat qiladi. Aniqlirog'i, asossiz hodisani falsafiy izohlab bo'lmaydi. Siyosat falsafasida ham asoslarni topish

ular orqali jamiyat hodisalarini izohlab berish muhim ahamiyatga ega. Mintaqaviy hamkorlikning asoslarini umummanfaatdorlik, rivojlangan sanoat va to'ldiruvchi milliy xo'jaliklar, bozor iqtisodi, demokratik jamiyat, siyosiy tizim, taraqqiyot modellari va darajalari mutanosibli, geosiyosiy jihatdan mintaqaning yaxlitligi, mintaq halqlarining umumiy tarixi, madaniyati, mentaliteti, xo'jalik yuritish uslubi va boshqa vositalar tashkil qiladi. Bizningcha, yuqoridagi zarur asoslarsiz hamkorlik rivojlanmaydi.

Mintaqaviy hamkorlik asoslarini ko'rib chiqamiz. Avvalo umummanfaatdorlik ushbu jarayonning asosini tashkil etishini hisobga olish lozim. Zero, birinchi Prezidentimiz Islom Karimov "... hamkorlik, eng avvalo, o'z salohiyati, o'z kuchi va imkoniyatlariga suyanagan holdagina, o'zaro sheriklik qilishga qurbi yetgandagina ... vujudga kelib, bundan barcha manfaatdor tomonlar naf ko'rgandagina amaliy natija berishi mumkin"[6], deb ta'kidlaydilar. Buni Markaziy Osiyo misolida ko'rsak, jahon bozoriga yo'l ochish, arzon ishlab chiqarish kuchlari va vositasiga ega bo'lish, savdo imkoniyatini kengaytirish, barqaror iqtisodiy taraqqiyotga erishish, mintaqada xavfsizlik, barqarorlikni ta'minlash, geosiyosiy harakatlanuvchi kuchlarga javob qaytarish, mintaqaviy muammolarni bartaraf etish, xalqaro maydonda o'z o'miga ega bo'lish masalalarini hal qilish zaruriyati hamkorlikka turtki beradi.

Mintaqa davlatlarining demokratik jamiyat qurish yo'lidan borishi, demokratik tamoyillar ustuvor bo'lishi mintaqaviy hamkorlikning eng muhim negizi hisoblanadi. Totalitarizm yoki avtoritarizm hukmron bo'lgan jamiyatda integratsion jarayonlar amalga oshmaydi. Sababi, mintaqaviy hamkorlikda qonun ustuvorligi va erkinlik muhim ahamiyat kasb etadi.

Mintaqaviy hamkorlik jarayonida ishtirok etuvchi davlatlarning siyosiy tizimi, milliy taraqqiyot modellari va darajalari bir-biriga mutanosib bo'lishi manfaatlarining muvozanatini uyg'unligini ta'minlaydi. Manfaatlarni muvozanati va umummanfaatlar uyg'unlashuvi esa mintaqaviy hamkorlikning asosiy tamoyillardan biri hisoblanadi.

Mintaqaning geosiyosiy nuqtai nazardan yaxlitligi hamkorlik uchun asos bo'ladi. Bunday sharoitda umumiy muammolar va imkoniyatlar davlatlarning yaqinlashishga undaydi. Masalan, xavfsizlik, ekologik, ijtimoiy-iqtisodiy muammolar har bir hududda o'ziga xos xarakter kasb etib, uning yechimi mintaqaning imkoniyati va geosiyosiy yaxlitligidan kelib chiqib hal etiladi. Jumladan, dunyo chorrahasida joylashgan Markaziy Osiyo mintaqasi geosiyosiy jihatdan muhim hudud va Sharqni G'arb bilan bog'lab turuvchi "ko'priki" hisoblanadi. Bu maskan doimo fothlarni, dunyoga hukmronlik qilishni xohlovchilarning asosiy nishoniga aylangan. Shu sababdan ham mintaq tarixida tinch kunlardan ko'ra notinch kunlar, bosqinchilarning istibdodi ko'proq bo'lgan. Bu ham mintaq halqlarini bunday kuchlarga qarshi birlashishga majbur qilib kelgan. Zero, tarixning achchiq saboblari birlashmasdan kuchli dushmanlarga qarshi samarali kurashish mumkin emasligini ko'rsatadi.

Mintaqa halqlarining umumiy tarixi, madaniyati, mentaliteti, xo'jalik yuritish uslubi va mintaq halqlarini birlashtirib turuvchi boshqa vositalar ham mintaqaviy hamkorlik uchun poydevor vazifasini bajaradi. Masalan, mintaq halqlari mentalitetidagi bag'rikenglik, mehmondo'stlik kabi fazilatlar hamkorlikning asosiy tamoyillari bo'lgan o'zaro ishonch, ma'suliyat uchun zamin yaratadi. Jumladan, Prezidentimiz ta'kidlaganidek Bizning mintaqamiz xalqlarini ming yillik qardoshlik va yaxshi qo'shnichilik rishtalari bog'lab turadi. Bizni tarix, din, umumiy madaniyat va an'analar birlashtiradi [7].

Tadqiqot metodologiyasi. Yuqoridagilarni umumlashtirib hamkorlikni tarixiy-madaniy, huquqiy, iqtisodiy,

xavfsizlik, geografik, g'oyaviy asoslarga bo'lish mumkin. Jumladan:

Tarixiy-madaniy asos haqida to'xtalsak. Uzoq vaqt mobaynida mintaq yaxlitligi saqlab qolingani, o'tmishda yagona davlat tarkibida, bir xalq bo'lib yashaganligi omillari mintaqaviy hamkorlikning tarixiy asosi hisoblanadi. Xususan, Ahmoniy davlati, Aleksandr Makedonskiy davlati, Kushon davlati, Eftalitlar davlati, Turk hoqonligi, Somoniylar davlati, Xorazmshohlar davlati, Mo'g'ullar davlati, Shayboniylar davlatini va uchta xonlik, yana Rossiya imperiyasi tarkibiga kirishi, keyinchalik sovetlar davlatini qayd etish mumkin. To'g'ri, mazkur davlatlarning ko'pchiligi zo'rlik asosida barpo etilgan bo'lib, mintaq taraqqiyoti uchun ijtimoiy-iqtisodiy, ulkan ma'naviy zararlarni ham yetkazgan. Bu o'z navbatida o'zaro aloqalarni tiklash, jipslashish, bir so'z bilan aytganda, umumiy madaniyat va sivilizatsiyani shakllantirish uchun majburiyatni ham yuzaga keltirgan. Ya'ni, mintaq halqlari yuqoridagi istilolarga qarshi kurashish uchun ham birlashishga majbur bo'lishgan.

Umuman, tarixiy-madaniy asos mintaqaviy hamkorlik uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, hindistonlik taniqli olim Sengupta mintaqamiz hamkorlik asoslari haqida to'xtalib, uchta negizini keltirib o'tadi. "Birinchi, Markaziy Osiyoda istiqomat qilayotgan turli-tuman etnogeografik guruhlar, xalqlar ongida muhrlanib qolgan tarixiy xotira va taqdir sinovlarining mushtarakligi; ikkinchi, asrlar osha mintaqaga xos geografik "yopiqlik" holatining u yerdagi millatlarda hamjihatlikka bo'lgan ehtiyojini kuchaytirishi; uchinchi, zamon va makonda ro'y bergan ayrim jarayonlar oqibatida vaqtincha yiroqlashishdan so'ng mintaq davlatlari orasida o'zaro hamkorlikka bo'lgan intilish kuchayganligi kabilar"[8]. Bu asos tarixiy birlikning shakllanishiga, ajdodlar faoliyatidan xulosa chiqarib, o'zaro yaqinlashishga imkon beradi. Zero, har qanday avlod ajdodlarining an'anasini davom ettirishga intiladi. Bu asos tarixiy xotira orqali rivojlanadi.

Mintaqaviy hamkorlik jarayonlarini rivojlantirishning asosiy shartlaridan yana biri – davlatlararo va jamiyatlararo o'zaro munosabatni, muloqotni tadrijiy tarzda rivojlantirib borishdir. Ya'ni, o'zaro muloqot faqatgina ma'lum bir doiralar (siyosiy elita, tadbirkorlar) o'rtasida emas, balki jamiyatning barcha qatlamlari: madaniyat ahli, ilm-fan ahli, dehqonlar, tadbirkorlarning kasbdoshlari bilan bevosita muloqotga kirishishi, o'zaro hamkorlikni yo'lga qo'yishi o'ta muhim. Aynan ana shu jarayonning vujudga kelishida tarixiy birlik asosi muhim rol o'ynaydi. Zero, bu jarayonni tarixiy birliksiz muvaffaqiyatli amalga oshirib bo'lmaydi.

Huquqiy asos ham mintaqaviy hamkorlikka mutanosib ravishda rivojlanib boradi. Davlatlar o'rtasidagi o'zaro do'stlik, hamkorlik shartnomalari, kelishuvlar mintaqaviy hamkorlik jarayonlarining huquqiy asoslarini yaratib beradi. Aynan ana shu shartnoma va kelishuvlarning amaliyotga tadbiiq etilishi hamkorlikni mustahkamlaydi.

Xavfsizlik asosi. Ta'kidlash lozimki, hamkorlik subyektlari faqat iqtisodiy taraqqiyotga xizmat qilmasdan mintaqada barqarorlik va xavfsizlikni ta'minlashga ham yordam beradi. Misol uchun, Yevropaning harbiyxavfsizlik masalasi mintaq davlatlarining birlashishiga asos yaratdi. Professor Sh.Arifxanov to'g'ri ta'kidlaganidek, "Yevropada xavfsizlik muammosini hal qilish imkoniyati hamkorlik jarayonlarini rivojlanishi orqali vujudga keldi. Ikkinchi jahon urushi tugaganidan besh yil o'tib Fransiya rahbari (Sharl de Gol) va Germaniya yetakchisi (Konrad Adenauer) xavfsizlikni o'zaro ishonch va iqtisodiy hamkorlikni kuchaytirish orqali amalga oshirish mumkin degan xulosaga kelib, shuni amaliyotga tadbiiq etishga kirishdilar"[9]. Bizningcha, Markaziy Osiyoda ham mintaq davlatlari faqat hamkorlikda harbiy tajovuzlarga qarshi tura olishi mumkin.

G'oyaviy asos. Tabiiyki, har qanday mintaqani birlashtirishga doir bir qancha g'oyalar dunyoga keladi. Ana shu g'oyalarning ma'lum bir qismini amaliyotga tadbiiq etish orqali mintaqaviy hamkorlik jarayonlari shakllanib, rivojlanib boradi. Bu g'oyalar majmuasi mintaqaviy hamkorlikning g'oyaviy negizlarini tashkil etadi. Albatta, bu g'oyalar obyektiv qonuniyatlarga asoslangan bo'lib, mavjud imkoniyatlar va boshqa negizlarga suyanganda yaratiladi.

Markaziy Osiyo davlatlari hamkorligi g'oyalari tarixi ham ancha uzoqqa borib taqaladi. Jumladan, XIX asrda shakllangan ziyoli ajdodlarimiz ilgari surgan turkiy zaminni birlashtirish g'oyasi, birinchi Prezidentimiz o'rtaga tashlagan "Turkiston – umumiy uyimiz" g'oyasi, Nursulton Nazarboyev tomonidan olg'a surilgan Yevroosiyo konfederatsiyasini shakllantirish g'oyalari misol keltirish mumkin.

- **Tahlil va natijalar.** Hamkorlik asoslari har bir mintaqada o'ziga xos tarzda, bir-biriga o'xshamagan holda mavjud bo'ladi. Chunki, bular ma'lum bir mintaqaning imkoniyat va ehtiyojlaridan kelib chiqadi. Ammo bu uzoqni ko'zlagan hamkorlikni asoslarga tayanmasdan rivojlantirib bo'lmaydi. Bundan tashqari, yuqoridagi asoslarni rivojlantirishni zamon, makon, vaziyat talabidan kelib chiqish maqsadga muvofiq. Mintaqaviy hamkorlik asoslari imkoniyat va ehtiyoj asosida vujudga kelgan bo'lsa, zarurat asosida rivojlantiriladi.

Mamlakatimizda Shavkat Mirziyoyev Prezident bo'lganidan so'ng birinchi o'rinda mamlakat tashqi siyosatida Markaziy Osiyo davlatlari ustuvor vazifaga aylandi. Ikki tomonlama va ko'ptomonlama muloqotlarning asosiy mavzusi – barcha sohalarida, xususan, iqtisodiy sohadagi hamkorlikni kuchaytirish bo'ldi, desak yanglishmaymiz.

O'zbekiston hukumati Markaziy Osiyo mintaqasida faol integratsiya siyosatini yuritib kelmoqda. Uzoqni o'ylab amalga oshirilgan siyosatning muhim xususiyatlari va afzalliklari hozirdan bilinmoqda. Jumladan: birinchisi, mintaqaviy integratsiya juda foydali va zarur imkoniyat; ikkinchisi, Markaziy Osiyo davlatlariga mintaqalararo mehnat taqsimotidan qo'shimcha daromad olish imkonini beradi, bu jarayon esa milliy mahsulotlarini o'tkazish bozorini kengaytirib, raqobatbardosh ishlab chiqarish korxonalari o'sishiga zamin hozirlaydi. Uchinchisi, bunday iliq integratsiya davlatlarimizni xorijiy investorlar uchun yanada jozibador qilib qo'yadi.

Markaziy Osiyo integratsion jarayonida O'zbekiston peshqadamlik qilishi uchun barcha shart-sharoit yetarli va ko'plab nomdagi tovar va xizmatlarni tavsiya etishga tayyor turibdi. Xizmatlar (turizm, logistika, transport, konsalting) sohasida ham sezilarli qadamlar tashlanmoqda.

2019 yilda Samarqand shahrida tashkil etilgan "Markaziy Osiyo: yagona tarix va umumiy kelajak, barqaror rivojlanish va taraqqiyot yo'lidagi hamkorlik" mavzusidagi xalqaro konferensiya jahon hamjamiyati, dunyo siyosiy doiralarda katta qiziqish bilan kutib olindi. Forum ishtirokchilari mazkur tadbir haqli ravishda tarixiy ahamiyatga ega ekanligini hamda mintaqaviy hamkorlikda prinsipial jihatdan yangi sahifa ochganini alohida ta'kidlashdi.

Xalqaro anjumanda BMT, YXHT, Yevropa ittifoqi, ShHT, MDH rahbariyati, Markaziy Osiyo mamlakatlari, Afg'oniston, AQSh, Yevropa davlatlari, Rossiya, XXR, Turkiya, Eron, Hindiston, Pokiston, Yaponiya, Janubiy Koreya delegatsiyalari, olimlar, jamoatchilik va davlat arboblari qatnashdi.

Mintaqada xavfsizlik hamda barqaror taraqqiyot, siyosiy, savdo-iqtisodiy, investitsiyaviy, transport-kommunikatsiyaviy, suv-energetika, ekologik va madaniy-gumanitar sohalarida hamkorlikni kengaytirishning dolzarb masalalariga bag'ishlangan 70 dan ziyod ma'ruzalar tinglandi.

ADABIYOTLAR

1. Алимов Р.М. Центральная Азия: общность интересов. – Т.: 2005. Шаpк –С.25.

Davlatimiz rahbari konferensiya ochilishidagi nutqida mintaqada tinchlik, o'zaro manfaatli hamkorlik hamda xavfsizlik muhitini qaror toptirishning ahamiyati nechog'li katta ekanligini yana bir marta ta'kidladi. "Umumiy aholisi 70 milliondan ortiq bo'lgan mintaqamizning kelajagi bugungi kunda Markaziy Osiyoning har bir davlati tomonidan barpo etilmoqda, — dedi Prezidentimiz. — Bizning bosh maqsadimiz — umumiy sa'y-harakatlarimiz bilan Markaziy Osiyoni barqaror, iqtisodiy rivojlangan va yuksak taraqqiy etgan mintaqaga aylantirishdan iborat".

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan tashabbuslar xalqaro hamjamiyat, eng muhimi, qardosh qo'shnilarimiz — Qozog'iston, Qirg'iziston, Turkmaniston va Tojikiston tomonidan to'liq qo'llab-quvvatlandi. Ayniqsa, Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining doimiy maslahatlashuv uchrashuvlarini tashkil qilishga doir taklif, xalqaro anjuman ishtirokchilari fikricha, eng dolzarb masalalar bo'yicha "soatlarni to'g'rilab olish" hamda hamkorlikni mustahkamlash va kengaytirish bo'yicha istiqboldagi qadamlarni belgilash imkonini beradi.

Forum qatnashchilari Markaziy Osiyo mamlakatlari o'rtasida muloqotni rivojlantirish va hamkorlikni faollashtirish bo'yicha yuzaga kelgan jarayonlarni yanada mustahkamlashga tayyorligini ma'lum qilishdi. Bunda mintaqaviy xavfsizlikni ta'minlash, savdo hamda chegaralararo hamkorlikni rivojlantirish, transport-kommunikatsiya tarmoqlarini, shu jumladan, yangi ko'priklar, avtomobil va temir yo'llari qurish hamda aviaqatnovlarni yo'lga qo'yish bo'yicha birgalikdagi tashabbuslarni ilgari surish muhim ahamiyatga ega. Ishtirokchilar yaqin qo'shniçilik hamda do'stona munosabatlarni yanada mustahkamlash, ilm-fan, ta'lim, texnologiyalar, innovatsiyalar, turizm, madaniyat, san'at va sport sohalarida hamkorlik aloqalarini chuqurlashtirishga ko'maklashishga sodiqligini namoyish etishdi.

Xalqaro konferensiya qatnashchilari BMT tizimidagi barcha muassasani va boshqa xalqaro tashkilotlarni hamda Markaziy Osiyoning hamkor davlatlariga mintaq mamlakatlari bilan umumiy xavfsizlik va barqaror taraqqiyot masalalari bo'yicha hamkorlikni kengaytirish hamda mustahkamlashga chaqirishdi.

Shavkat Mirziyoyevning Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasiga Markaziy Osiyo mintaqasida tinçlik, xavfsizlik va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlash bo'yicha mintaqaviy hamda xalqaro hamkorlikni mustahkamlashga doir maxsus rezolyutsiya qabul qilish to'g'risidagi taklifini qo'llab-quvvatladi.

- **Xulosa va takliflar.** Mintaqaviy hamkorlik uchinchi ming yillik xalqaro siyosatida yetakchi mavqeni egallaydi. U global taraqqiyot zarurati sifatida shakllanadi. Ana shu haqiqatni o'z vaqtida tushunib yetish va uni rivojlantirish uchun amaliy sa'y-harakatlarga o'tish vaqti yetib keldi. Uni nazariy jihatdan o'rganish bugungi kunning eng dolzarb muammosi bo'lgan insoniyat hayotining iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy sohalarida qanday o'zgarishlar keçishini aniqlashda yetakchi omil vazifasini o'taydi.

Umuman olganda mintaqaviy hamkorlikka tizimli yondashuv bir-biriga ta'sir etuvchi turli hamkorlik sohalarining o'ziga xos xususiyatini qismlarga bo'lib emas, balki yaxlit tasavvur qilish imkonini beradi. Tizimli yondashuv tadqiqotning juda ko'p uslublaridan foydalanishga yordam beradi. Ba'zi uslublar orqali olingan natijalarni boshqalariga qarama-qarshi qo'ymasdan va mutloqlashtirmasdan xulosa chiqarishga asos bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, biz mintaqaviy hamkorlikni tizimlashtirish muhim deb hisoblaymiz.

2. Толипов Ф. Теория и практика региональной интеграции в Центральной Азии. [http://www://analiticaphp.story](http://www.analiticaphp.story)
3. Ешанова Е.Ж. К вопросу об эволюции интеграционных процессов в Центральной Азии. 160. <http://www.cac-s.org/journal/cac-06-1999>.
4. Телебаев Г.Т. Центральноазиатская интеграция: объективные и субъективные параметры// Аналитик, №6,2002./ - С.41.
5. Губайдуллина М.Ш. Опыт европейской интеграции и его применение на территории Центральной Азии. <https://scholar.google.ru/citations?user=ymKbfbcAAAAJ&hl=ru>
6. Каримов И.А. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир 3-том. – Т.: Ўзбекистон 1996. 299-б.
7. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Самарқанд шаҳрида ўтган “Марказий Осиё: ягона тарих ва умумий келажак, барқарор ривожланиш ва тараққиёт йўлидаги ҳамкорлик” мавзусидаги халқаро конференцияда сўзлаган нутқи. <http://www.prezident.uz/uz/lists/view/1227>.
8. Голунов С. Постсоветские границы ЦА контексте безопасности и сотрудничества.// «Центральная Азия и Кавказ» №5(17) 2001.–С.169.
9. Арифхонов Ш.Р. Центральная Азия: региональная интеграция и безопасность. – Т.: 2007. – С. 44-45.